

Наукове життя

ДАНИЛЮК Іван Васильович,
ЮРЧИНСЬКА Ганна Кирилівна,
ПОГОРІЛЬСЬКА Наталія Іванівна

ІДЕЇ ВОЛОДИМИРА РОМЕНЦЯ І ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ПСИХОЛОГІЇ В УКРАЇНІ (ДО СТОРІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ)

Ivan DANYLYUK, Hanna YURCHYNSKA, Nataliia POHORILSKA
**IDEAS OF VOLODYMYR ROMENETS AND TRENDS IN THE DEVELOPMENT
OF PSYCHOLOGY IN UKRAINE (TO THE CENTENARY OF HIS BIRTH)**

DOI: <https://doi.org/10.35774/pis2026.02.192>

УДК 159.9.01

Двадцятого травня 2026 року відбулася визначна подія у житті психологічної громадськості України – міждисциплінарний круглий стіл з нагоди сторіччя від дня народження Володимира Андрійовича Роменця – видатного українського вченого, філософа, доктора психологічних наук, професора, дійсного члена АПН України, одного з найяскравіших представників вітчизняної психології, фундатора вітчизняної історико-психологічної науки. Він є автором унікальної концепції психології творчості та психології особистості. У своїх працях піднімав важливі екзистенційні питання життя та смерті людини, безсмертя тощо. Наукові доробки академіка В.А. Роменця заклали основи сучасної української психології. Його внесок у розвиток теоретичної та прикладної психології є фундаментальним, а ідеї – актуальними й сьогодні. Проведення міждисциплінарного круглого столу сприяло згуртуванню фахівців навколо спадщини мислителя, відкриваючи простір для співпраці, розвитку дослідницьких шкіл та молодіжних ініціатив. Обговорення творчості цього визнаного достойника української нації створило додаткову можливість презентувати його напрацювання серед студентів, науковців, освітян, практичних психологів. Причому цей Велет працював не лише у галузі академічної психології, а й був глибоко вкорінений у контекст української культури, мови, традиції. Тому Його ідеї на сьогодні розглядаються як особливо цінна складова національної психологічної думки, що сприяє формуванню української ідентичності.

Організатори міждисциплінарного круглого столу ставили за мету актуалізувати наукові ідеї В.А. Роменця, зберегти їх для майбутніх поколінь і надати їм нового тлумачення в сучасному соціокультурному контексті. Науковий дискурс, розгорнутий у межах круглого столу, сприяв міждисциплінарному обміну новими дослідницькими ініціативами.

На обговорення були винесені такі *напрями для дискусії*:

1. Творчість академіка В.А. Роменця та її значення для становлення сучасної української психологічної науки.
2. Вчинкова психологія та її місце в історії світової та вітчизняної психології.
3. Історико-психологічна спадщина В.А. Ро-

менця.

4. Погляди В.А. Роменця про життєвий шлях особистості.

5. Концептуальні паралелі: ідеї В.А. Роменця в сучасній психологічній теорії та практиці.

Учасниками міждисциплінарного круглого столу були провідні науковці, викладачі, практики, здобувачі різних освітніх рівнів та зацікавлені особи. З вітальними словами виступили: **Данилюк Іван Васильович**, член-кореспондент НАПН України, доктор психологічних наук, професор, декан факультету психології Київського національного університету імені Тараса Шевченка, заслужений працівник освіти України; **Конверський Анатолій Євгенович**, академік НАН України, доктор філософських наук, професор, декан філософського факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка; **Кокун Олег Матвійович**, академік НАПН України, доктор психологічних наук, професор, директор Інституту психології ім. Г.С. Костюка НАПН, а також ключові доповідачі круглого столу.

Свої вітальні слова передали **Слюсаревський Микола Миколайович**, член-кореспондент НАПН України, кандидат психологічних наук, директор Інституту соціальної та політичної психології НАПН України та **Квас Олена Валеріївна**, доктор педагогічних наук, професор кафедри психології, проректор з наукової роботи та інновацій Львівського національного університету імені Івана Франка.

Під час пленарного засідання ключові доповіді представили: **Фурман Анатолій Васильович**, доктор психологічних наук, професор професор кафедри психології та соціальної роботи Західноукраїнського національного університету, головний редактор журналу «Психологія і суспільство» (м. Тернопіль); **Москалець Віктор Петрович**, доктор психологічних наук, професор, професор кафедри загальної психології університету Короля Данила (м. Івано-Франківськ); **Кириленко Таїса Сергіївна**, кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри загальної психології Київського національного університету імені Тараса Шевченка (м. Київ), заслужений працівник освіти України; **Савелюк Наталія Михайлівна**, доктор психологічних наук, професор, професор кафедри психології Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (м. Кременець); **Власова Олена Іванівна**, доктор психологічних наук, професор, професор кафедри психології розвитку Київського національного університету імені Тараса Шевченка (м. Київ); **Родіна**

Наталія Володимирівна, доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри психодіагностики та клінічної психології Одеського національного університету імені І.І. Мечникова, віце-президент «Української психологічної асоціації» (м. Одеса); **Маслюк Андрій Миколайович**, доктор психологічних наук, доцент, заступник начальника відділу науково-методичного супроводження психологічної підготовки суддів Національної школи суддів України (м. Київ); **Яремчук Оксана Василівна**, доктор психологічних наук, доцент, Президент Міжнародного наукового Товариства «Історична психологія і культура» Київського будинку вчених НАН України (м. Київ) та **Кирилюк Валерія Олександрівна**, студентка факультету психології Київського національного університету імені Тараса Шевченка (м. Київ).

Після кожної доповіді відбувалася дискусія, обговорення піднятих питань за участі провідних учених України, викладачів, практиків та здобувачів.

Науковий захід розпочала завідувачка кафедри загальної психології Київського національного університету імені Тараса Шевченка, кандидат психологічних наук, доцент **Юрчинська Ганна Кирилівна** з висловлення вдячності Силам оборони України за мужність та захист, а також із вшануванням хвилиною мовчання тих, хто загинув внаслідок нападу російської федерації на Україну. Ганна Кирилівна підкреслила, що саме завдяки мужності наших захисників та захисниць є можливість сьогодні зустрітися і провести міждисциплінарний круглий стіл, присвячений сторіччю від дня народження Володимира Андрійовича Роменця. Після побажання плідної праці, вона представила модераторів зустрічі та передала слово їм. Модераторами зустрічі були **Данилюк Іван Васильович**, член-кореспондент Національної академії педагогічних наук України, доктор психологічних наук, професор, декан факультету психології, заслужений працівник освіти України та **Погорільська Наталія Іванівна**, кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри загальної психології Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Міждисциплінарний круглий стіл з нагоди відзначення сторіччя від дня народження фундатора історико-психологічної науки в Україні Володимира Андрійовича Роменця відкрив **Данилюк Іван Васильович**. Він підкреслив приналежність постаті Володимира Андрійовича і до філософів, і до психологів, оскільки більшу частину свого життя він працював на філософському факультеті до створення у 1991

році факультету соціології та психології. І ще сім років свого життя він присвятив новоствореному факультету, одночасно працюючи і в Інституті психології, де очолював лабораторію історії психології. Модератор підкреслив важливість наукової спадщини Володимира Андрійовича для української психології та акцентував її значення для історії психології, психології творчості, культурології.

Наступне вітання було представлено академіком Національної академії наук України, доктором філософських наук, професором, деканом філософського факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка **Конверським Анатолієм Євгеновичем**. Насамперед він привітав всіх учасників круглого столу з такою знаменною подією. Підкреслив, що В.А. Роменець був психологом, який любив філософські роздуми. Нагадав важливі факти з біографії Володимира Андрійовича: закінчив в 1954 році філософський факультет Шевченкового університету, захистив кандидатську дисертацію, працював в Інституті філософії імені Сковороди Національної академії наук України.

Поділився спогадами про співпрацю з Володимиром Андрійовичем, коли у структурі філософського факультету було відділення психології. Зауважив, що саме у той період професор Роменець зростав як лектор, як глибокий вчений, котрий мав талант донести до аудиторії свої ідеї. Нагадав, що його праця, яка вийшла у 1971 році, «Психологія творчості», стала культовим твором. Вказав, що у своїх роботах Роменець вибудовував місточки від психології до культурології. Ось чому його праці, на думку доповідача, належать психології, філософії і культурології. Відмітив, що Володимир Андрійович був прекрасним вихователем молодих кадрів. Під його науковим керівництвом, науковим проводом була вихована ціла школа науковців-психологів, які зараз працюють і в науково-дослідних сферах, і на викладацькій роботі. Підсумовуючи, Анатолій Євгенович зазначив, що роботи з історії психології стали основою, на якій фундується вся психологічна наука, без них збагнути тенденції і поступ психологічної науки неможливо. На завершення побажав учасникам плідних результатів, нових ідей.

Данилюк Іван Васильович наголосив, що Володимир Андрійович виховував цілу плеяду учнів, які сьогодні працюють у різних колективах на різних напрямках, і продовжують ту справу, яку свого часу він розпочав ще в далекому 1960-му році. Додав, що першу професійну підготовку Володимир Андрійович здобув у будівельному технікумі і свій професій-

ний шлях розпочав як будівельник, а закінчив як будівничий української психології.

Наступним до привітання долучився академік Національної академії педагогічних наук України, доктор психологічних наук, професор **Кокун Олег Матвійович**, директор Інституту психології імені Григорія Силевича Костюка. Після привітання та висловлення вдячності за запрошення, Олег Матвійович нагадав, що життєвий шлях Володимира Андрійовича теж був тісно пов'язаний з Інститутом психології: вступив до аспірантури, не переривав зв'язків багато-багато років та очолив в останній період життя лабораторію історії психології цього Інституту. Підкреслив масштабність та багатоплановість відзначення ювілею з нагоди народження Володимира Андрійовича. Зокрема, доповідач зауважив, що в Національній академії педагогічних наук України, де він був дійсним членом, підготовлено перелік заходів з нагоди цього славного ювілею. До прикладу, в Інституті психології завчасно за декілька місяців на сайті в розділі «Пам'ятаємо про них» були розміщені ґрунтовані матеріали про життєвий і науковий шлях академіка Роменця. Більше місяця організована виставка робіт Володимира Андрійовича у бібліотеці Інституту. 18 травня 2026 року пройшов Всеукраїнський круглий стіл, присвячений теорії вчинку Володимира Роменця. Доповідач також звернув увагу, що одночасно з круглим столом на факультеті психології Київського національного університету імені Тараса Шевченка відбувається Всеукраїнський форум НАПН України. Олег Матвійович передав вітання від **Слюсаревського Миколи Миколайовича** та від колективу Інституту соціальної та політичної психології, від **Панка Віталія Григоровича** та **Кременя Василя Григоровича**. Підкреслив, що донині співробітники тепло згадують Володимира Андрійовича як науковця, як особистість, як професора, як учителя. Висловив вдячність за можливість виступити на відкритті даного наукового заходу, за запрошення і побажав стійкості, гідного відзначення пам'яті Володимира Андрійовича Роменця.

Данилюк Іван Васильович нагадав, що Володимир Андрійович виховав велику кількість учнів, які сьогодні працюють в Інституті психології, Інституті соціальної та політичної психології, на факультеті психології Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Пригадав, що лекції Роменця минали миттєво, метр вмів захопити, надихнути, мотивувати.

Виступи пленарного засідання розпочав **Фурман Анатолій Васильович** з доповіддю на тему «*Методологічна лінія творчості В.А. Ро-*

менця: від ідей до світогляду». Анатолій Васильович нагадав, що він також є головним редактором часопису «Психологія та суспільство», де досить часто популяризує ідеї Володимира Андрійовича. Так, за 27 років підготовки журналу неодноразово були представлені статті різного плану: у першому номері вийшла стаття Володимира Андрійовича, у подальших номерах виходили роботи про творчість, мислення, культурно-історичну психологію, канонічну психологію, психософію вчинку. У 2011 році з нагоди відзначення 85-річчя від дня народження Володимира Андрійовича був підготовлений фундаментальний спеціальний номер (№2) зі статтями Івана Данилюка, Таїси Кириленко, Віталія Татенка, Георгія Балла, Марини Гусельцевої, Петра М'ясоїда та інших відомих науковців. У 2013 році була вперше перекладена на рідну мову наукова доповідь В.А. Роменця, виголошена ним 28 березня 1990 в Київському університеті імені Тараса Шевченка на здобуття наукового ступеня доктора психологічних наук, і надрукована в другому номері журналу. До 90-річчя від дня народження академіка Роменця побачив світ другий спецвипуск (2016. №2), що детально аргументував здобутки творчого шляху та поки що неозорий евристичний потенціал його ідей, принципів, концепцій, теорій, методологічних підходів, висвітлений ґрунтовними статтями Петра М'ясоїда, Тетяни Титаренко, Таїсії Кириленко, Зіновії Карпенко, Сергія Болтівця, Ксенії Абульханової, Марини Гусельцевої. У цьому ж номері вперше англійською мовою, як зазначив доповідач, вийшла його фундаментальна публікація під назвою «Володимир Роменець як архітектор методології гуманітарного пізнання». У 2018 р. (№3. С. 178-223) в новій редакції надрукована наукова праця В.А. Роменця 1973 року «Виховання творчих здібностей у студентів». Загалом за ці десятиліття було представлено більше пів сотні статей, присвячених творчості Володимира Андрійовича на сторінках названого часопису.

Доповідач пригадав, що останні п'ять років життя Роменця Анатолій Васильович мав нагоду працювати разом з ним в Інституті психології. Зазначив, що Володимир Андрійович – це стовп, це фундатор історико-психологічної науки та низки довершених теорій, і він насамперед теоретик. Поєднавав у собі філософа, історика, психолога. Порівняв масштабність значень робіт Роменця (від творчої уяви, фантазії, ідей всесвітньої психології до психософії вчинку і канонічної психології) за обсягом, новизною, глибиною із системою Гегеля у фі-

лософії. Підкреслив, що Роменець – це Гегель психологічної науки.

Анатолій Васильович озвучив коментарі здобувачів, що тексти Роменця не є легкими. Він пригадав, що Володимир Андрійович у приватній бесіді вказував, що психологія вимагає глибокої постановки мислення. Поставлене мислення у психолога важливе для занурення у той бездонний предмет думання, яким є предмет психології, для внесення нових ідей, концепцій, моделей, теорій, теоретичних систем.

Анатолій Фурман вказав та обґрунтував, що Володимир Андрійович Роменець за обсягом і змістом творчих здобутків та культурною вагомістю його філософських і суто наукових праць, безсумнівно, належить до видатних, самобутніх і глибокодумних мислителів другої половини ХХ ст. Нагадав щонайменше про дві лінії творчого шляху В.А. Роменця, які аргументував П.А. М'ясоїд – історичну і теоретичну. І все ж, на його переконання, найважливішим напрямом мислєдіяльності академіка Роменця є *методологічна лінія* його пізнавальної творчості.

Підсумовуючи, доповідач зазначив, що В.А. Роменець є не тільки зірковим теоретиком вишколеного філософсько-психологічного дискурсу, а й послідовним і продуктивним *методологом*, котрий творив і мислєвчинково апробував самобутню систему *методології гуманітарного пізнання*. Осереддя цієї системи становить циклічно-вчинкова схема організації його винятково плідної рефлексивної мислєдіяльності, яка поєднує оригінальні форми, методи, способи і засоби психософійно зорієнтованого методологування. У головному плані вповні особистісно уприсутненого буття у царині пізнавальної творчості. В.А. Роменець – *еволюціонер*, тому що ґрунтовно переосмислює творчу спадщину інших відомих людству філософів і науковців, тоді як методолог культурно-історичного спрямування і креативного способу життя він справді *революціонер*, новатор, першопроходець. Це підтверджують його віхові, головні твори, що демонструють нову, власне світоглядну, схему вчинкового здійснення розумової праці на найскладніші предметні ділянки міждисциплінарного пошуку (творчості, життєвого шляху людини, джерел людського буття, періодизації історії всесвітньої психології, життя і смерті тощо), а тому є визначально методологічними.

Наступним до виступу був запрошений **Москалець Віктор Петрович** з доповіддю на тему «*Проблема корінних мотивів буття у «канонічній психології» Володимира Роменця*».

В.П. Москалець на початку своєї доповіді зауважив, що він є випускником Шевченкового університету 1976 року і 50 років тому закінчив вищий навчальний заклад за спеціальністю «Психологія». Віктор Петрович у своїх спогадах про професора Володимира Андрійовича Роменця, котрому було 47 років на момент викладання історії психології на його курсі, з повагою відгукнувся про його лекції, які були цікавими і вимагали великого інтелектуального напруження, спонукали думати, шукати самотужки і в цьому процесі пізнавати себе. Через 20 років доповідач знайшов роздуми професора в післямові до підручника «Основи психології» за його редакцією (видання 1996 року) про те, чому власне хоче присвятити свою доповідь на даному науковому заході, а саме проблемі корінних мотивів буття у *канонічній психології В.А. Роменця*.

Очевидно, що фундаментальні роздуми професора В.А. Роменця про психологію, яку він об'єктивував у текстах і назвав *канонічною*, являють собою продукт і оригінального й плідного, системного і діалектичного, вповні екзистенційно-психологічного мислення. Доповідач підкреслив, що головне протиріччя історії, за Володимиром Роменцем, – це прагнення людини вирішити проблему співвідношення трансцендентного і феноменального, потойбічного і поцейбічного, яка залишається і вирішуваною, і невирішуваною. Це, вочевидь нове, а саме екзистенційно-психологічне розуміння тієї єдності й боротьби протилежностей в історії людства, перманентне взаємне заперечення яких і становить її рушійну силу. І тут важлива думка В.А. Роменця про те, що багато напрямів філософії здійснювали спроби вирішення засадничої суперечності людського існування, яке постає знову і знову попри всі їх зусилля. Ця проблема спонукає всі конкретні історичні діяння людей. І як слушно зауважує Роменець, у цьому й полягає прийдешнє завдання і сам предмет психології, а також він ставить питання про те, чи зможе психологія вказати на історичний та індивідуальний порятунок людей. Примітно, що на це надскладне екзистенційно-психологічне питання немає обгрунтованої відповіді, принаймні на сьогоднішній день.

Продовживши свою доповідь В.П. Москалець зазначив, що після прочитання післямови «Постання канонічної психології» до підручника «Основи психології» (1996), зрозумів, що викладене – це глибоке інтелектуальне проникнення у глобальну проблематику людства. Це не скільки раціонально-мисленнєве, стільки візіонерське, себто прозріння і бачення гені-

ального вченого, яке він інтуїтивно вловив і зміг реалізувати у вигляді авторської концепції.

Професор Віктор Москалець зауважив, що змістовному опису В.А. Роменцем стану людини і суспільства з позицій зазначеного засадничого протиріччя людського існування, зробленому понад 30 років тому, цілком відповідає сьогоднішня доповідь. Доповідач підкреслив, що в ментальних проблемах цього стану В.А. Роменець розгледів потребу в тому напрямку психології, «у якому відображається не лише життєвий і творчий шлях, а й корінні мотиви буття у їхньому взаємному зв'язку та відповідні форми поведінки. Є всі підстави назвати таку психологію *канонічною*». І далі у цій його праці спостерігається переконання про існування всезагальної істинної сутності людей, про те, що люди відрізняються поверховим, а зближуються на ґрунті найглибшого, лише поверхово люди роз'єднані, а в найглибшому своєму бутті вони єдині. Відтак, висновує доповідач, корінні мотиви буття – однакові для нас усіх, для кожного з нас, для людини як виду. У цих мотивах В.А. Роменець вбачав найвищу загальнолюдську істину.

Насамкінець В.П. Москалець поділився своїм досвідом успішного надання екзистенційно-психологічної допомоги, зокрема українським воїнам-захисникам. Така допомога пропонує гідні смисли життя, засновані на духовних цінностях, які цілком відповідають корінним мотивам буття, як їх розумів академік Володимир Роменець.

Слово для наступної доповіді на тему «*Творчо-центричність здобутків В.А. Роменця*» було надано **Кириленко Таїсі Сергіївні**. На початку своєї доповіді вона висловила слова вдячності Володимирі Андрійовичу за спілкування у сфері професійної і творчої діяльності. Також доповідачка зазначила факти перших наукових пошуків В.А. Роменця та підкреслила, що творча діяльність була способом життя Володимира Андрійовича, яке може бути схарактеризованим як *творчоцентричність*, тобто як специфічна спрямованість усіх його життєвих зусиль і здобутків. Наукова творчість і контекст повсякдення В.А. Роменця втілилися у проєкт благоговіння перед творчістю, творенням нового в науці та самотворенням себе як непересічної особистості. Доповідачка зауважила, що для Володимира Андрійовича в центрі його психології, власне психології Роменця, і в житті, і в науці була людина, її індивідуалізація в творчості. Саме через звернення до проблематики творчості постають категорійні обриси індивідуальності, обдарованості, гуманістичності, духовності, пошуку

сенсу життя і смерті, осягнення таємної глибини людської душі, величі її стражденності і самодостатності. Т.С. Кириленко навела такі слова В.А. Роменця: «Страждати пристрастями всього людства – це і є головний прояв універсальної обдарованості людини». Вона підкреслила, що пристрасть як сутнісна сила людини, яка енергетично прагне до свого об'єкта, є вістря її творчості у єдності з культурою людства й інтегральним показником досягнення нею неповторності, як це і унаявлено в здобутках академіка Роменця – вченого, викладача, особистості, велета українського духу.

Таїса Сергіївна зазначила, що *творчість* є центральним поняттям в різнопланових дослідженнях В.А. Роменця, зокрема у генетичній психології творчості, в концепції вчинку як творчості моральної і як творенні моралі, в історії психології, яка ґрунтується на вищих концепціях творчої діяльності. Водночас у підсумку своєї доповіді вона наголосила, що життєтворчість Володимира Андрійовича, творчоцентричність його життєвих здобутків – це проєкт цінності людини як натхненної особистості, що її репрезентує українська психологічна наука, гідному представникові якої віддаємо велику шану.

Наступною до слова було запрошено **Савелюк Наталію Михайлівну** з доповіддю на тему «Образ Чорнобиля як національної трагедії: осмислення сорока років потому крізь інструментарій психосемантики та конструктивної концепції академіка В.А. Роменця». Доповідка подякувала за запрошення та вже прослухані доповіді. Вказала, що їй не пощастило бути безпосередньою ученицею Володимира Роменця, проте він був учителем та наставником її вчителів, тому вона опосередковано є його ученицею. Пригадала, що при вивченні історії психології у Волинському національному університеті зверталась до його фундаментальних та ґрунтовних книг.

Розпочинаючи виступ, Наталія Михайлівна нагадала, що приблизно місяць тому українці згадували трагічну подію – 40 років з дня Чорнобильської катастрофи. Вона підкреслила, що, згідно з теорією В.А. Роменця, відношення «людина – світ» узірцево виявляються як *учинкові відношення*. Звідси очевидно, що процес сприймання, осмислення, переосмислення Чорнобильської катастрофи також доречно аналізувати крізь призму *вчинкового підходу*. На її думку, варто співвіднести універсальні психосемантичні фактори класичного семантичного диференціалу Ч. Осгуда із трьома канонічними вчинковими складовими теорії В. Роменця.

Доповідачка зазначила, що в емпіричному дослідженні було використано метод вільного асоціативного експерименту (слово-стимул – «Чорнобиль») і метод класичного семантичного диференціалу (Ч. Осгуда в україномовній адаптації С. Яновської, П. Севост'янова, Р. Туренко). При цьому було додано ще дві шкали для оцінювання: «Вплинув / не вплинув на мене» та «Вплинув / не вплинув на війну з росією». Вибірка дослідження склала 177 респондентів із Тернопільської, Запорізької, Дніпропетровської, Хмельницької, Одеської областей віком від 17 до 75 років, з них 148 жінок і 29 чоловіків. Загалом учасники сформували дві субвибірки: 1) ті, хто вже народилися до аварії на ЧАЕС і свідомо пережили цей досвід (66 осіб); 2) ті, хто на цей період іще не народилися та / або нічого не пам'ятають про аварію на ЧАЕС (111 осіб). Наталія Михайлівна озвучила основні результати дослідження. Так, кількість відповідних вербальних реакцій на слово-стимул розподілились наступним чином: «Трагедія» (104), «Радіація, опромінення» (90), «Катастрофа» (41), «Страх, тривога» (23), «Смерть» (22), «Небезпека» (21), «Аварія» (14), «Покинутість» (13), «Відчуження» (12), «Атоми» (11), «Чорнота» (10). Менш чисельні реакції: «Вибух» (9), «Електростанція» (7), «Евакуація» (5), «Місто, міста» (4), «Реактор» (4), «Наслідки» (3).

Професор Н. Савелюк презентувала також результати застосування факторного аналізу кількісних даних за СД «Чорнобиль» і припустила, що четвертий виокремлений фактор у результатах першої групи досліджуваних є відображенням такого структурного компонента вчинку як *післядія* (рефлексія), а злитість «Сили» та «Активності» в один домінуючий фактор назагал демонструє незавершеність цілісного *вчинкового переживання* українцями чорнобильської трагедії. Водночас покоління, яке особисто не пережило вказану трагедію, взагалі не підійшло до компонента післядії (рефлексії) у відповідному її осмисленні саме як вчинку. У будь-якому разі з роками у свідомості українців відбулася трансформація сприйняття чорнобильської трагедії від формату вимушено приховуваної індивідуальної (та / або сімейної) травми до визнаної колективної травми, що полегшує її етнопсихологічне переживання.

До слова було запрошено **Власову Олену Іванівну** з виступом на тему «Референти творчої особистості Володимира Роменця». Олена Іванівна презентувала матеріали, які були підготовлені до 100-ї річниці народження

Володимира Андрійовича: четвертий том «Науково-психологічний спадок класичних університетів», присвячений цій знаменній поста-ті. Дана збірка містить його основні праці, два автореферати, твори з вивчення фантазії, пізнання і творчості, розвитку творчості у студентів, вчинкової концепції, проблеми детермінізму та його погляди відносно життя та смерті, канонічної психології. Доступ до цих матеріалів буде розміщено на сайті факультету і на сайтах Української психологічної асоціації та Асоціації психології освіти та розвитку.

Професор О. Власова запросила доєднатись до роботи Всеукраїнської літньої школи з психології «Національні наукові психологічні школи: історія та сучасність», яка відбудеться у червні 2026 року і буде присвячена 185 річчю від дня народження В.В. Зеньковського, обговорити вплив поглядів цього відомого вченого на європейську психологію і філософію. Водночас у своїй доповіді вона висвітлила результати розвідки витоків методології В.А. Роменця, звертаючись до літературно-художнього спадку Миколи Гоголя, завідувача кафедри філософії Університету Святого Володимира професора Олексія Гілярова, Густава Шпета та відомого у радянські часи психолога і педагога, ректора Академії комуністичного виховання СРСР Павла Блонського.

Продовжуючи творчу традицію референтів, відмітила Олена Іванівна, Володимир Роменець в доповіді «Предмет і принципи історико-психологічного дослідження», підготовлений для захисту докторської дисертації, обґрунтовує продуктивність застосування вчинкового принципу в організації такого напрямку досліджень і розкриває провідні проблеми в історії психології різних культурно-історичних регіонів світу, показує їх відповідність структурним компонентам вчинку і здійснює узагальнення за цим критерієм способу трактування психічного.

Підсумовуючи, Олена Іванівна зазначила, що велична історія всесвітньої психології – це закономірний крок у розвитку вітчизняної методології культурно-історичного підходу в дослідженні становлення історії людства та філософсько-психологічної думки, яка впродовж багатьох років розроблялась професурою та випускниками Київського університету як класичного закладу вищої освіти і науки України.

Також свій виступ на тему «Ідеї В.А. Роменця як методологічна основа інтегральної психодіагностики особистості: сучасні інтерпретації та інноваційний потенціал ІППД»

представила **Родіна Наталія Володимирівна**. Щонайперше вона вказала на необхідність створення інтегративних моделей діагностики і на актуальність звернення до ідей Володимира Роменця для віднайдення саме тієї *методології*, яка здатна пояснити людину в умовах кризи, невизначеності та травмивного досвіду. У цьому аналітичному контексті заслуговує на увагу інструментальна психодинамічна діагностика (ІППД) як інтегративна модель гуманітарної діагностики.

Описуючи методологічне ядро наукової спадщини В.А. Роменця, професор Н. Родіна називає і розкриває зміст категорій вчинку, життєвого шляху, смислу, єдності свідомого та несвідомого та їх категорійну синтезу. В.А. Роменець фактично створює психологію не функцій, а психологію людського буття. Його концепція вчинку становить підґрунтя ІППД: вчинок є одиницею психодіагностики, життєвий шлях – контекстом аналізу, свідоме / несвідоме – рівнем діагностики, смисл – ядром інтеграції, синтез – інтегративною моделлю. Наталія Володимирівна влучно охарактеризувала кожну з категорій, розкрила їхній зміст і вказала на акценти психодіагностики. Багаторівневість моделі ІППД (тестові дані, проєктивні методи, клінічне інтерв'ю, поведінкові прояви) уможлиблює вивчення того, що людина усвідомлює чи не усвідомлює. І це зрозуміло чому, адже в кризі людина втрачає не лише стабільність, вона може втрачати смисл. І саме це має охопити сучасна психодіагностика, де смисл – це опора, з якою варто працювати психологу в роботі з військовими для пропрацювання їхніх втрат, травм, морального виснаження та екзистенційних криз. У майбутньому психолог освоюватиме цифрові технології, використовувати ресурси штучного інтелекту, конструюватиме моделі етичної відповідальності.

Загалом методологічна модель ІППД є сучасною формою реалізації епістемологічного синтезу, який закладено, на думку доповідачки, в роботах В.А. Роменця, поєднуючи інтегративність та інструментальність, якісний та кількісний види аналізу. Н.В. Родіна відмітила, що ІППД забезпечує перехід від тестування окремих функцій до системної діагностики цілісної особистості. Практичний потенціал такої діагностики вбачається у кризовій допомозі, військовій психології, психологічній експертизі, при підтримці ментального здоров'я та психодіагностиці травм. Висновуючи, доповідачка зазначила, що ІППД – це сучасне продовження спадщини ідей В.А. Роменця, у якій категорія вчинку стає одиницею

психодіагностики, смисл об'єктом аналізу, а психодіагностика переходить на рівень системного розуміння особистості.

Слово для наступної доповіді на тему: «Українська психологічна стійкість: від історії до сьогодення» було надано **Маслюку Андрію Миколайовичу**, котрий зауважив, що відбувається цікава та плідна дискусія, яка сьогодні центрується у відповіді на екзистенційне питання: «Бути чи не бути українській нації?». Він зауважив, що це не перша спроба російської імперії за 300 років знищити українців. Вся українська історія пронизана наскрізь духом боротьби. Кожне покоління українців – і в ХХ і в ХХІ століттях – стикалося з тим, що мало вижити. Андрій Миколайович у своїй доповіді ставив такі запитання: «Звідки ми беремо сили боротися? Де те джерело української стійкості?». Показово, що симбіоз творчості таких вчених як О.Ю. Кульчицького, В-М.О. Яніва та В.А. Роменця дає відповіді на вищезазначені запитання.

А.М. Маслюк, розкриваючи логіку своєї наукової розвідки, зауважив її простоту: це рух від «внутрішньої людини» О.Ю. Кульчицького до подолання «комплексу жертви» В-М.О. Яніва і нарешті до «логіки вчинку» В.А. Роменця. Він висвітлює цілісну картину психології української незламності на засадах зазначеного поєднання різних наукових творчих доробків кожного із вказаних учених, які йшли різними шляхами до пізнання людської психіки. Зокрема, О.Ю. Кульчицький розклав по полицях «внутрішній світ українця» на шість чинників (географічний, соціальний, історичний, культурний, расовий та глибинний – комплекс меншовартості) та пояснив яким чином кожен із них вплинув на психіку українця протягом століть. Українська душевність позначена перевагою почуття над розумом, волі над інстинктом і внутрішнього над зовнішнім. Ця «внутрішня людина» є джерелом стійкості. Війна застає «внутрішню людину» в стані споглядання або прихованої сили. Трансформація починається з пробудження цих глибинних архетипів (волелюбності, кордоцентризму), які раніше могли бути пасивними.

В-М.О. Янів пройшов через тюрми та концтабори. Маслюк А.М. зазначив, що цей психолог-дослідник у своїй творчості розглядав страждання та боротьбу як «іспит» для власної душі. Він вважав, що криза призводить не лише до руйнації, а й до самісної активації та гарту волі. Тому внутрішня трансформація особистості у важких умовах існування – це шлях перетворення болю на «збройну стій-

кість». Доповідач вказав, що конфлікт між природною м'якістю (за О.Ю. Кульчицьким) та жорсткою необхідністю боротьби (за В-М.О. Янівим) створив новий тип українського характеру – *лицарський*, про який власне мріяв Янів, що поєднує високу етичність і залізну волю.

Замикає коло цієї наукової розвідки, на думку Андрія Маслюка, В.А. Роменець, котрий завершує трансформацію «логіки Вчинку» українського народу. Оскільки вчинок є інструмент самотворення себе (ситуація – мотивація – дія – післядія), то в ньому зливаються водночас минуле особистості, її теперішня ситуація та ідеал майбутнього. Саме в усвідомленні наслідків свого спротиву (післядії) українець остаточно трансформується в «Людину вчинку». І ця внутрішня трансформація – шлях від «внутрішньої людини» (О.Ю. Кульчицького) через «іспит» (В-М.О. Яніва) до життя як «цілісного вчинку» (В.А. Роменця).

Отож спадщина наших класиків є не історією, а дорожньою картою нашого виживання та перемоги. Сучасна українська стійкість – це приклад «вчинкової трансформації», де ми з об'єктів історії перетворюємося на її творців. Саме крізь горнило найважчих історичних випробувань, підсумував А.М. Маслюк, український народ викристалізував унікальний феномен «вітагероїки» – волі до життя крізь призму жертвовного чину. Сьогодні ця закорінена стійкість акумулювалася в екзистенційному спротиві всієї нації, яка щомиті демонструє світові приклади граничного, абсолютного Вчинку. Подвиг Олександра Мацієвського, непохитність легендарного офіцера з острова Зміїний, залізний гарт української піхоти та жертвність пілотів, які тримають небо, – це не поодинокі акти відчаю, а свідомий вибір «людини вчинку».

Наступною до слова була запрошена **Яремчук Оксана Василівна** з доповіддю на тему «Канонічна психологія і філософія вчинку В.А. Роменця». Вона зауважила, що представляє школу історичної психології І.Г. Білявського та згадала про його тепле ставлення до В.А. Роменця, яке передалося й учням. Сьогодні ж постало питання, яким чином можна розвинути, надати нове витлумачення ідеям В.А. Роменця в умовах екзистенційних – внутрішніх і зовнішніх – викликів.

Оксана Василівна зазначила, що психологія вчинку та етика В.А. Роменця становлять вчення, що здатне відігравати роль канону української психологічної науки поза межами країни, зміцнюючи її соціокультурний престиж.

Вона артикулювала важливе наукове послання-заклик від української наукової школи

історичної психології І.Г. Білявського до психологічної спільноти, а саме презентувати оригінальну українську психологічну думку в системі світових психологічних координат. Водночас вказала на необхідність здійснення перекладів творів Володимира Роменця на європейські мови, а також встановлення творчої співпраці між науковими школами.

Доповідачка активувала низку цитат із праці В.А. Роменця з історії психології ХХ століття, щоб в нинішніх умовах по-новому подивитися на пасіонарний внесок цього достойника української нації. Зокрема, вона підкреслила думку, що індивідуальність як суб'єкт учинку, виявляє у своїй екзистенції всезагальне, всю повноту феноменального прояву людського. А це означає, що «великий світ» оприявнюється крізь внутрішній світ особистості, що вчиняє і таким чином самоперевершується у містерії виходу за власні межі. Ці ідеї Володимира Андрійовича все більш актуалізуються в нинішніх кризових світових процесах як шлях виходу з суперечностей, доведених до свого піку, в простір ковтальної канонічності.

О.В. Яремчук також зазначила, що канонічна психологія і філософія вчинку академіка Роменця є стрижневою у парадигмі історичної психології, але не тільки, а й для інших шкіл, які близькі до гуманістичного розуміння саморозвитку людини, звитяжності, налаштування на подвиг, на процеси консолідації поліетнічного українського суспільства на засадах спільного вчинку етнокультурної міфотворчості.

До виступів долучилась і студентка факультету психології **Кирилюк Валерія**, котра презентувала доповідь на тему «*Вчинок як центральна категорія життєвого шляху особистості у концепції В.А. Роменця*». Вона зазначила, що вказана концепція посідає одне з провідних місць у сучасній психологічній науці посеред підходів, які підкреслюють активне самотворення суб'єкта.

Відштовхуючись від праць П.А. М'ясоїда, І.В. Данилюка, А.В. Фурмана та інших науковців, доповідачка нагадала ключові аспекти творчості Володимира Андрійовича: цілісність структури вчинку, що охоплює чотири взаємопов'язані компоненти – ситуацію, мотивацію, дію та післядію; розкрила зміст кожної компоненти; ідею, що вчинок є актом автоспричинення, у якому людина постає як творець власної поведінки і що вчинок є вищою формою творчого процесу, у якому людина переходить від адаптивної поведінки до вільної, ціннісно насиченої діяльності; вікові аспекти становлення здатності до вчинку і про

особливість підліткового періоду в цьому контексті; зміну вчинку в процесі культурного розвитку; самопожертву як найвищу форму вчинку.

Підсумовуючи, В. Кирилюк вказала на те, що в концепції В.А. Роменця вчинок постає центральною категорією, яка інтегрує всі виміри людського існування – психологічний, моральний, творчий та історичний. Він є не лише формою поведінки, а й способом буття людини у світі, механізмом її самотворення та осередком життєвого шляху. Через вчинок особистість виходить за межі заданого, утверджує нові цінності і стає суб'єктом власної історії. Саме тому аналіз вчинку відкриває можливість цілісного розуміння людини як активної, вільної та морально відповідальної особистості.

АНОТАЦІЯ

ДАНИЛЮК Іван Васильович, ЮРЧИНСЬКА Ганна Кирилівна, ПОГОРІЛЬСЬКА Наталія Іванівна.

Ідеї Володимира Роменця і тенденції розвитку психології в Україні (до сторіччя від дня народження).

Стаття підготовлена за підсумками роботи міждисциплінарного круглого столу всеукраїнського масштабу, присвяченого сторіччю від дня народження видатного українського філософа і психолога, історика і методолога, фундатора вітчизняної історико-психологічної науки, теорії вчинку і канонічної психології Володимира Андрійовича Роменця (1926-1998), що відбувся 20 травня 2026 року в дистанційному форматі на платформі Zoom на базі факультету психології Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Узагальнено зміст виголошених вітальних слів і ключових доповідей на пленарному засіданні відомих в Україні і за кордоном науковців, більшість із яких особисто знали проф. Роменця або як колегу, або як лектора, або як учителя. Ідейно-тематичне рубрикування всього напрацьованого під час круглого столу різнопредметного наукового матеріалу, а також переосмислення новачієних здобутків творчого шляху українського мислителя дали змогу обґрунтувати щонайменше шість напрямків його самієно-креативних, головно культурно-психологічних, узмієтовлєнь: а) *психологію творчості*, а у її дисциплінарному форматі формування та виявлення творчих здібностей людини на різних етапах життєвого шляху – від дитячої грайливості до особистієної зрілості, від паростків спонтанного фантазування до вчинкової моральної творчості; б) *теоретичну систему ієторії всесвітньої психології*, що створена методологічними ресурсами авторського вчинкового підходу як взаємодоповнення мережива таких засадничих епієтемологічних форм, як предмет, принципи, методи, підходи і поняттєво-категорійні засоби довершеного ієторико-психологічного дослідження; в) *філософсько-психологічну теорію вчинку*, в якій він постає і найдосконалішим способом людського буття, і каноном ковтального ієнування натхненної особистості, і водночас екзистенційним актом єднання поєєбічного і потоєбічного, реального та

ідеального, індивідуального й усезагального, людини і світу; г) *канонічну психологію* як перспективний напрям і новітній етап розвитку психології як людинознавчої науки, що вивчає суб'єктивність у найбільш повноцінному життєвому контексті – у безмежному багатоманітті вірцевих психічних феноменів, витлумачених через логіко-структурну оптику вчинку; д) *психософію вчинку* як епістемологічний перехід авторської теоретичної системи у методологію дослідження джерел, сутності і вершин людського буття; е) *методологію гуманітарного пізнання*, яка відкриває людству вчинково-канонічну оргсхему рефлексивних розмірковувань на будь-який предмет, що охоплює сув'язь форм, методів, способів і засобів мислєдїяльності. Більшість промовців указанного наукового заходу погодилися з тим, що Володимир Андрійович Роменець – це талановитий мислитель другої половини ХХ століття, культурно вагомї здобутки і відкриття якого вартують світового визнання, а його наукові твори мають бути перекладені на мови інших народів.

Ключові слова: *українська ідентичність, історико-психологічна наука, людина, буття, світ, вчинок, психологія творчості, життєвий шлях, теорія вчинку, українська культура, творчий шлях, канонічна психологія, психософія вчинку, творчоцентричність, учинковий канон, натхненна особистість, вчинковий підхід, методологія гуманітарного пізнання, В.А. Роменець.*

ABSTRACT

Ivan DANYLYUK, Hanna YURCHYNSKA, Nataliia POHORILSKA.

Ideas of Volodymyr Romenets and trends in the development of psychology in Ukraine (to the centenary of his birth).

The article was prepared on the basis of the interdisciplinary nationwide round table dedicated to the 100th anniversary of the birth of the outstanding Ukrainian philosopher and psychologist, historian and methodologist, founder of the national historical-psychological science, the theory of the deed, and canonical psychology, Volodymyr Romenets (1926-1998). The event took place online via the Zoom platform on May 20, 2026, and was hosted by the Faculty of Psychology of Taras Shevchenko National University of Kyiv. The article summarizes the content of the welcoming remarks and keynote presentations delivered at the plenary session by renowned scholars from Ukraine and abroad, most of whom personally knew Prof. Romenets either as a colleague, lecturer, or teacher. The ideological and thematic systematization of the diverse scholarly materials presented during the round table, together with a reconsideration of the innovative achievements of the Ukrainian thinker's intellectual legacy, made it possible to substantiate at least six major directions of his original creative

contributions, primarily within the cultural-psychological domain. First, the psychology of creativity, including, in its disciplinary format, the formation and manifestation of human creative abilities at different stages of the life course—from children's playfulness to personal maturity, from the beginnings of spontaneous imagination to morally responsible deed-based creativity. Second, the theoretical system of the history of world psychology, developed through the methodological resources of the author's deed approach as a complementary network of such fundamental epistemological forms as subject matter, principles, methods, approaches, and conceptual-categorical means of comprehensive historical-psychological inquiry. Third, the philosophical-psychological theory of the deed, in which the deed appears simultaneously as the most perfect mode of human existence, the canon of co-vital existence of an inspired personality, and an existential act uniting the earthly and the transcendent, the real and the ideal, the individual and the universal, the human being and the world. Fourth, canonical psychology as a promising direction and a new stage in the development of psychology as a human science, studying subjectivity in its fullest life context—in the boundless diversity of exemplary mental phenomena interpreted through the logical-structural optics of the deed. Fifth, the psychosophy of the deed as an epistemological transition of the author's theoretical system into a methodology for investigating the sources, essence, and highest manifestations of human existence. Sixth, the methodology of humanitarian cognition, which offers humanity a deed-canonical organizational framework for reflective reasoning about any subject matter, encompassing an integrated system of forms, methods, modes, and means of thinking activity. Most participants in this scholarly event agreed that Volodymyr Andriiovych Romenets was a gifted thinker of the second half of the twentieth century whose culturally significant achievements and discoveries deserve worldwide recognition, and whose scientific works should be translated into the languages of other nations.

Keywords: *Ukrainian identity, historical-psychological science, human being, existence, world, deed, psychology of creativity, life course, theory of the deed, Ukrainian culture, creative path, canonical psychology, psychosophy of the deed, creativity-centeredness, deed canon, inspired personality, deed approach, methodology of humanitarian cognition, V. A. Romenets.*

Рецензенти:

**д. психол. н., проф. Віталій ПАНОК,
д. психол. н., проф. Оксана ФУРМАН.**

Надійшла до редакції 21.05.2026.

Підписано до друку 23.05.2026.

Дата публікації 25.05.2026.

Бібліографічний опис для цитування:

Данилюк І.В., Юрчинська Г.К., Погорільська Н.І. Ідеї Володимира Роменця і тенденції розвитку психології в Україні (до сторіччя від дня народження).

***Психологія і суспільство*. 2026. № 2. С. 192-201. DOI: <https://doi.org/10.35774/pis2026.02.192>**